

ІСТОРІЯ

УДК (442)63-6

О.М. Баркалова

Донецький національний університет, Україна

ПРОЦЕС ІНТЕГРАЦІЇ УГОРЩИНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (1989 – 2004 рр.)

У статті автор аналізує основні події інтеграції Угорщини до ЄС. Пропонується умовний поділ усього процесу європейської інтеграції на три етапи, що відображають еволюцію відносин Угорщини з ЄС. Перший етап: 1989 – 1994 рр., характеризується початком діалогу та включенням країни в орбіту економічної політики ЄС. Другий: 1994 – 1997 рр., знаменував перехід до тісних політичних відносин. Третій етап: 1997 – 2003 рр., представляє собою власне переговорний процес між ЄС та урядами Угорщини з приводу набуття повноправного членства.

Розширення Європейського союзу у 2004 році відбулося за рахунок включення до його складу країн Центральної та Східної Європи, які донедавна належали до соцтабору. Особливе місце серед цієї групи країн посідає Угорщина. За відносно короткий час цій країні вдалося приєднатися до одного з провідних політичних та економічних об'єднань – Європейського союзу.

Український уряд останніми роками ще більше активізував переговорний процес з ЄС. Досвід, здобутий Угорщиною, може бути багато у чому корисним для України. По-перше, наша країна зараз проходить той самий шлях, яким рухались до ЄС країни Центральної та Східної Європи, а саме знаходиться на етапі переговорів з підписання європейської угоди. По-друге, можливе використання досвіду у сфері реформування законодавчої бази та приведення її у відповідність до стандартів ЄС.

У вітчизняній історіографії на сьогодні не існує досліджень, повністю присвячених проблемам європейської інтеграції Угорщини. В окремих роботах, таких як, наприклад, стаття «Інтеграційні стратегії країн Центральної і Східної Європи на сучасному етапі розширення Євросоюзу» докторанта Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України Олени Ковальової, Угорщина розглядається разом з іншими країнами, що набули повноправного членства у ЄС у 2004 році. Особливе місце та роль Угорщини у євроінтеграційному процесі залишилися поза увагою дослідника [1]. Окремі теоретичні аспекти європейської інтеграції нових країн-членів ЄС розглянуті у дисертаціях та монографіях: В. Копійки [2] та Д.І. Ткача [3].

Джерельна база дослідження європейської інтеграції представляє собою значну кількість документів. До групи найбільш важливих варто віднести в першу чергу матеріали самітів Європейської ради, на яких вироблялися основні політичні рішення стосовно прийому нових членів та розробки стратегій розвитку відносин з країнами-кандидатами [4]. Угоди про вільну торгівлю між ЄС та Угорщиною, європейські угоди також представляють значну цінність для дослідження [5]. Особливо інформативними є висновки Європейської комісії стосовно стану перетворень на шляху до ЄС Угорщини. Цей документ вперше з'явився у 1997 році, в ньому міститься не лише інформація щодо стану економіки Угорщини, а й політичні висновки щодо готовності до вступу [6].

Після зміни зовнішньополітичних пріоритетів у 1991 році, яка була викликана дезінтеграцією Радянського Союзу, перед керівництвом Угорщини постала складна проблема пошуку адекватної зовнішньополітичної стратегії. Пріоритетним був визначений

європейський вектор. Процес європейської інтеграції Угорщини пропонується автором умовно розділити на 3 етапи. Перший етап починається у 1989 році зі встановлення дипломатичних відносин між ЄС та Угорщиною. Закінчується він у 1994 році, коли набула чинності угода про вільну торгівлю. Цей етап характеризується початком діалогу та включенням Угорщини в орбіту економічної політики ЄС. Розгляд другого етапу, на думку автора, варто починати з 1994 року, а саме з часу, коли угода про асоційоване членство Угорщини у ЄС набула чинності; в цей час відбувається перехід до нового рівня відносин, коли сторони вже чітко визначають цілі та завдання на шляху до більш глибокої інтеграції. Важливою подією цього періоду виступає подання заявки Угорщиною на вступ до ЄС у 1994 році. Останній, третій етап, розпочинається у 1997 році з представлення Рішень Ради Європейського союзу, де містилися чіткі вимоги до країн-кандидатів на вступ. Він представляє собою перехід до більш тісних та продуктивних відносин між ЄС та Угорщиною не лише в економічній, а й у політичній сфері. Основними його характеристиками були висунення чітких вимог з боку ЄС та початок їх виконання Угорщиною. Завершальною подією виступає саміт ЄС у Афінах, під час якого, 16 квітня 2003 року, були підписані угоди про вступ з десятьма країнами: Угорщиною, Болгарією, Чехією, Естонією, Латвією, Литвою, Польщею, Румунією, Словаччиною та Словенією. Зазначимо, що кінцевим терміном вступу Угорщини до ЄС ми вважаємо 1 травня 2004 року, коли вона разом з дев'ятьма іншими державами офіційно набула повноправного членства.

Дипломатичні відносини між Угорщиною та Європейським співтовариством були встановлені у серпні 1989 року. Ця подія стала стартовим майданчиком у відносинах ЄС та Угорщини.

Однією з найважливіших подій першого етапу інтеграції Угорщини до ЄС був саміт Європейської ради у Копенгагені, який проходив 21 – 22 червня 1993 року. На саміті були ухвалені пропозиції Єврокомісії, так звані «копенгагенські» критерії членства у ЄС, які включали в себе комплекс політичних та економічних вимог до країни-кандидата. Вони полягали у наступному: у країні мали бути забезпечені стабільність інституцій, що гарантують демократію, верховенство закону, поважання прав людини та захист прав національних меншин (політичний критерій); існування функціонуючої ринкової економіки та спроможності впоратися з тиском конкуренції й ринкових сил у межах ЄС (економічний критерій); спроможність взяти на себе обов'язки членства, включаючи прихильність до цілей політичного, економічного та монетарного союзів (спроможність адаптувати правові норми ЄС) [7]. На цьому саміті були прийняті також і рішення, що безпосередньо стосувалися Угорщини. Було вирішено розпочати підготовку до підписання з Угорщиною угоди про асоційоване членство, яка була б наступним етапом співробітництва в економічній та політичній сферах [7, р. 7].

У 1992 році була підписана угода про вільну торгівлю між ЄС та Угорщиною (набула чинності у 1994 році), яка передбачала скасування будь-яких митних тарифів у торгівлі між сторонами протягом 4 – 6 років. Але ЄС залишав за собою право обмежувати доступ певного переліку товарів на свої ринки з Угорщини. До таких товарів були віднесені: сільськогосподарська продукція, текстиль та товари рибної промисловості. Але Угорщина отримувала можливість безперешкодного доступу на європейські ринки з іншими видами експортної продукції [8].

На саміті Європейської ради в Ессені, що проходив у грудні 1994 року, було вирішено найближчим часом розпочати аналітичну підготовку до можливого приєднання Угорщини до ЄС [4]. Рішення Ессенського саміту чітко сигналізували уряду Угорщини про готовність Євросоюзу зробити крок у бік поглиблення інтеграції.

Другий етап розвитку відносин між ЄС та Угорщиною починається з набуття чинності Європейських угод (угод про асоційоване членство). Тексти всіх Європейських угод, які були укладені з країнами Центральної та Східної Європи, схожі, вони майже не містять положень про майбутній вступ цих країн до ЄС, не мають згадки про терміни

та конкретні умови набуття членства. В основному в них йшлося про розвиток взаємовідносин кожної країни з ЄС з широкого кола питань: економічних, політичних, юридичних, соціальних, культурних. Значну частину займає текст, майже ідентичний угодам про вільну торгівлю, але були внесені незначні зміни, що стосувалися термінів перехідних періодів. Згідно з цими угодами провідними цілями створення асоціації ЄС з Угорщиною є: розвиток більш тісних політичних відносин, поступове створення зони вільної торгівлі та розвиток торговельних зв'язків, побудова гармонічних економічних відносин та забезпечення динамічного розвитку економік, сприяння соціальному та культурному співробітництву між сторонами, надання підтримки країні-асоційованому члену у поступовій інтеграції у Європейський союз [9].

Європейські угоди визначили політичний діалог як регулярний обмін поглядами на проблеми, що стосуються загальних інтересів. Поглиблення політичного діалогу між ЄС та Угорщиною мало бути поетапним, від двостороннього до багатостороннього. Політичні консультації щодо подальшої інтеграції, згідно з угодами, мали проходити у чотирьох напрямках: з керівництвом Європейського союзу, з іншими країнами-членами, між країнами-асоційованими членами, на багатосторонній основі [10].

На саміті Європейської ради у Каннах, який проходив 26 – 27 червня 1995 року, було прийнято рішення включити Угорщину у стратегію підготовки до набуття повноправного членства у ЄС. Зокрема, було зазначено, що таке рішення не означає стовідсоткової гарантії вступу. На цьому ж саміті була затверджена так звана «Біла книга» (White paper), яка її визначала. В ній був прописаний комплекс першочергових завдань як для Співтовариства, так і для майбутніх країн-членів. Згідно з цим документом, в першу чергу уряд Угорщини мав продовжувати розробку законодавства, яке б забезпечувало функціонування ринкової економіки, сприяло зниженню митних тарифів. Значна увага мала приділятися національним законодавствам у сфері забезпечення політичних свобод та прав національних меншин [11].

У грудні 1995 року відбувся саміт Європейської ради у Мадриді. Цей саміт можна назвати свого роду відповіддю на зростаючу кількість заяв на приєднання до ЄС. Єврокомісії було доручено детально проаналізувати передбачувані наслідки розширення та почати процедуру аналізу кожної країни, яка має наміри стати повноправним членом Європейського союзу [12]. Результатом такого аналізу став документ «Порядок денний 2000» (Agenda 2000) [13]. У висновках Європейської комісії, що містилися у цьому документі, були позитивно оцінені здобутки Угорщини за останні роки, але визнавалося, що потрібно докласти значних зусиль для забезпечення економічного зростання. Політична сфера та стан демократії були також добре відзначені. Головною проблемою, з точки зору Європейської комісії, були повільні темпи розвитку економіки, проблеми з національними меншинами. Починаючи з цього документа висновки Європейської комісії щодо стану кожної країни-претендента на вступ у ЄС видавалися щорічно та містили вже конкретні рекомендації з проведення реформ в окремих галузях. Власне з цього і починається третій етап інтеграції Угорщини до ЄС. На цьому етапі розпочалися переговори про майбутній вступ. Вони представляли собою низку міжурядових конференцій та нарад на рівні міністрів, метою яких було узгодження технічних та правових питань вступу у ЄС. Переговорний процес завершився повністю у 2002 році. 16 квітня 2003 року на саміті Європейської ради в Афінах була підписана угода про набуття повноправного членства Угорщини в ЄС [14].

Таким чином, шлях Угорщини до набуття повноправного членства в ЄС зайняв лише 14 років. Цій державі довелося стати однією з перших, на якій було випробувано новий сценарій євроінтеграції. Основи цього сценарію були закладені ще наприкінці 1980-х рр. Він полягав у наступному: встановлення дипломатичних угод, підписання угод про вільну торгівлю, підписання угод про асоційоване членство (європейських угод), моніторинг з боку ЄС політичної та економічної ситуації в країні та винесення рішення

стосовно членства. Іншим країнам Центральної та Східної Європи для реалізації сценарію знадобилося на кілька років більше ніж Угорщині. Багато в чому рішення щодо прийняття Угорщини в ЄС мали політичний характер. Критерії членства у Євросоюзі виявилися достатньо складними до виконання країною, яка донедавна належала до соцтабору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальова О. Інтеграційні стратегії країн Центральної і Східної Європи на сучасному етапі розширення Євросоюзу / О. Ковальова // Аналітичний щоквартальник. Розширення ЄС. – 2003. – № 1. – С. 20-38.
2. Копійка В.В. Теоретичний та практичний виміри розширення Європейського союзу: дис. ... доктора політ. наук : 23.00.04 / Копійка В.В. – К., 2004. – 420 с.
3. Ткач Д.І. Сучасна Угорщина в контексті суспільних трансформацій / Ткач Д.І. ; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К. : МАУП, 2004. – 480 с.
4. Relations with Central and East European Countries / Essen European Council (9 – 10 December 1994) // Bulletin of the European Communes. – 1994. – № 12. – P. 3-15.
5. Europe Agreement establishing an Association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Hungary, of the other part // Official Journal of the European Communities L. – 1998. – Vol. 41, № 51. – P. 3-242.
6. Council Decision of 6 December 1999 on the principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Hungary // Official Journal of the European Communities L. – 1999. – Vol. 42, № 335. – P. 29-34.
7. Presidency Conclusions / Copenhagen European Council // Bulletin of the European Communities. – 1993. – № 6. – P. 7, 13.
8. Agreement on free trade and trade-related matters between the European Community, the European Atomic Energy Community and the European Coal and Steel Community, of the one part, and the Republic of Hungary, of the other part // Official Journal of the European Communities L. – 1994. – Vol. 37, № 374. – P. 2-218.
9. Europe Agreement establishing an Association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Hungary, of the other part // Official Journal of the European Communities L. – 1998. – Vol. 41, № 26. – P. 3-255.
10. Europe Agreement establishing an Association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Hungary, of the other part // Official Journal of the European Communities L. – 1998. – Vol. 41, № 68. – P. 3-198.
11. Implementation of the strategy, in the first half of 1995, to prepare for accession / Cannes European Council (26 – 27 June 1995) // Bulletin of the European Communities. – 1995. – № 6. – P. 18.
12. Conclusions of Presidency / Madrid European Council (15 – 16 December 1995) // Bulletin of the European Communities. – 1995. – № 12. – P. 19.
13. Agenda 2000. Communication: Reinforcing the pre-accession strategy. – Brussels : European Commission, 1997. – 115 p.
14. Treaty between the member states of the European Union and Czech Republic, the Republic of Estonia, the Republic of Cyprus, the Republic of Latvia, the Republic of Lithuania, the Republic of Hungary, the Republic of Malta, the Republic of Poland, the Republic of Slovenia and the Slovak Republic concerning the Accession to the European Union // Official Journal of the European Union L. – 2003. – Vol. 46, № 236. – P. 17- 31.

О.Н. Баркалова

Процесс интеграции Венгрии в Европейский союз (1989 – 2004 гг.)

В статье автором проанализированы основные события интеграции Венгрии в ЕС. Предложено условное деление всего интеграционного процесса на три этапа, которые отражают эволюцию отношений Венгрии с ЕС. Первый этап: 1989 – 1994 гг., характеризуется началом диалога и вовлечением Венгрии в орбиту экономической политики ЕС. Второй: 1994 – 1997 гг., ознаменовал переход к тесным политическим отношениям. Третий этап: 1997 – 2003 гг., представляет собой собственно переговорный процесс ЕС с правительствами Венгрии относительно получения полноправного членства.

O.N. Barkalowa

The Process of Hungary's Integration to European Union (1989 – 2004)

In this article the main events of Hungary's integration to the EU have been analyzed by the author. The conditional partition of process of the integration to three stages is proposed. These stages are illustrating the evolution of the relationships of Hungary with the EU. The first stage: 1989 – 1994 is characterized by the beginning of the dialogue and by involving of these countries to the economical policy of the EU. The second stage: 1994 – 1997 have marked the transition to closely political relations. The third stage: 1997 – 2003 is a negotiation process between the EU and the government of Hungary.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2009.